

**การบริหารและการจัดการชลประทานแบบมีส่วนร่วม
กรณีศึกษา โครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย**
**PARTICIPATIVE IRRIGATION ADMINISTRATION AND MANAGEMENT:
A CASE STUDY OF MAE TACHANG RESERVOIR PROJECT, CHIANGRAI PROVINCE**

ธนพล สงวนตระกูล^{1,*} และ ชินรัตน์ สมสืบ²

Thanapon Sanguantrakool^{1,*} and Chinnarat Somsueb²

¹กองพัฒนาแหล่งน้ำขนาดกลาง กรมชลประทาน กรุงเทพมหานคร 10300

²วิทยาลัยการบริหารแห่งรัฐ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร กรุงเทพมหานคร 10300

¹Medium Scale Water Resources Development Division, Royal Irrigation Department, Bangkok 10300, Thailand

²State Administration College, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, Bangkok 10300, Thailand

*Corresponding Author: E-mail: th_pon@yahoo.com

รับบทความ 8 ธันวาคม 2566 แก้ไขบทความ 29 มกราคม 2567 ตอบรับบทความ 29 เมษายน 2567 เผยแพร่บทความ กรกฎาคม 2567

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยหรือตัวแปรที่ส่งผลต่อการบริหารและการจัดการชลประทาน กรณีศึกษาโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย 2) เพื่อศึกษาระดับและความสัมพันธ์ของปัจจัยประชากรศาสตร์กับการบริหารและการจัดการชลประทาน 3) เพื่อศึกษาระดับของความคิดเห็นของประชาชนที่เห็นว่าโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย ส่งผลต่อความสุขของประชาชนในพื้นที่ และ 4) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการบริหารและการจัดการชลประทาน ประชากร คือ ประชากรในพื้นที่รับน้ำและผู้เกี่ยวข้อง โดยทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ใช้วิธีการแบบผสมทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ

กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเพศชาย มีสถานภาพสมรส มีอายุระหว่าง 51–60 ปี จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป มีรายได้ต่อเดือน 1,001–1,500 บาท ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่วนมากอาศัยอยู่มากกว่า 21 ปี ขึ้นไป กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการบริหารและการจัดการชลประทาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนมากมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสุขอยู่ในระดับมาก ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านรายได้ต่อเดือนและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในอำเภอส่งผลต่อการจัดการชลประทานแบบมีส่วนร่วมแตกต่างกัน ปัจจัยประชากรศาสตร์ที่เหลือไม่แตกต่างกัน ปัจจัยตามตัวแบบการพัฒนารองเท้าของ ศ.ดร. วรเดช จันทรรักษ์ ประกอบด้วย ผู้นำ ทีมงาน การจูงใจ ความผูกพันและการยอมรับ และการมีส่วนร่วม มีความสำคัญและสัมพันธ์กับความสำเร็จของการดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง โดยเฉพาะปัจจัยเรื่องผู้นำและทีมงาน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการชลประทาน, อ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง, การจัดการแบบมีส่วนร่วม

ABSTRACT

The objectives of this mixed-methods research were to 1) examine the factors or variables affecting the irrigation administration and management in the Mae Tachang Reservoir Project, Chiangrai Province, 2) investigate the level and relationship of geographic factors with irrigation administration and management, 3) assess public opinion on whether the Mae Tachang Reservoir Project in Chiangrai Province has affected the happiness of residents, and 4) examine the problems and obstacles faced in irrigation administration and management. The population in this research, obtained through multi-stage random sampling, comprised the residents in water-receiving areas of the Mae Ta Chang Reservoir and stakeholders. A mixed-method approach combining quantitative and qualitative methods was employed.

The findings revealed that most of the samples were male, married, aged between 51 and 60 years old, completed their lower secondary education, worked as general laborers earning between 1,001 and 1,500 baht per month, and had resided in the area for more than 21 years. The sample group's opinions regarding irrigation

administration and management were overall rated at the highest level, with their overall happiness similarly reported at a high level. The geographical factors in terms of monthly income and duration of residency in the district, exhibited varying effects on irrigation administration and management differently, whereas other demographic factors showed no differences. Factors based on the organizational development model comprised of leaders, team members, motivation, engagement and acceptance, and participation were significant and related to the success of the construction performance of the Mae Ta Chang reservoir construction project.

Keywords: Irrigation Administration and Management, Mae Tachang Reservoir, Participative Management

บทนำ

น้ำเป็นทรัพยากรพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งการ อุปโภคบริโภค การรักษาระบบนิเวศ การทำการเกษตร การอุตสาหกรรม การคมนาคม การผลิตพลังงาน และการท่องเที่ยว (วิภาพ ทิมสุวรรณ, 2558) โดยที่ผ่านมาประเทศไทย เกิดภาวะขาดแคลนน้ำและน้ำท่วมอย่างรุนแรงในรอบหลายสิบปีที่ผ่านมา และยังมีทิศทางและแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งได้ส่งผล กระทบเสียหายต่อเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของประชาชนชาวไทยในภาพรวม ทั้งนี้เหตุปัจจัยที่สำคัญ สืบเนื่องมาจาก ปรากฏการณ์เปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ทำให้ปริมาณฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล (วิภาพ ทิมสุวรรณ, 2558) ดังนั้น ประเทศไทยควรมีการบริหารจัดการวิกฤตภัยพิบัติ เพื่อลดภัยแล้งและภัยน้ำท่วม รวมทั้งสร้างความมั่นคงทางน้ำและอาหารเพื่อ สามารถรองรับสถานการณ์วิกฤตได้ (ทวีศักดิ์ ธนเดโชพล, 2558) การบริหารจัดการน้ำของกรมชลประทานจะแบ่งการบริหารจัดการ น้ำเป็น 2 ฤดู คือ “ฤดูฝน” กับ “ฤดูแล้ง” ช่วงฤดูแล้ง เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนจนถึงเดือนเมษายนของปีถัดมา ส่วนช่วงฤดูฝนเริ่ม ตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึง เดือนตุลาคม ซึ่งในช่วงฤดูฝนนั้นนอกจากจะเป็นช่วงเวลาของการเพาะปลูกนาปีแล้ว ยังเป็นช่วงของการกักเก็บน้ำในเขื่อนเอาไว้ใช้ในฤดูแล้งอีกด้วย (เพราะฝนตกในฤดูฝนประมาณ 85% ฝนตกในฤดูแล้ง 15%) แต่ในบางจังหวัดและบางพื้นที่ มีข้อจำกัด เช่น ขาดระบบชลประทาน ขาดความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือสภาพพื้นที่เป็นภูเขา เป็นต้น ทำให้ไม่สามารถ จัดการระบบชลประทานได้อย่างเหมาะสม

การจัดการให้พืชปลูกได้รับน้ำอย่างเพียงพอและเหมาะสมจะต้องใช้การชลประทานเข้าช่วย ตามความหมายแล้วการ ชลประทานเป็นการให้น้ำแก่พืชโดยการเพิ่มความชื้นให้แก่ดินเพื่อให้ดินมีความชุ่มชื้นพอเหมาะแก่การเจริญเติบโตของพืช และรวม ความถึงการจัดหาน้ำและการส่งน้ำเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้นด้วย ในการจัดการชลประทานให้กับพืชปลูกจึงต้องคำนึงถึง น้ำ ดิน และพืชตลอดเวลา

จังหวัดเชียงราย ดินแดนแห่งขุนเขา เป็นจังหวัดที่อยู่เหนือสุดของประเทศไทยอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้บนดอยสูงที่ สลับซับซ้อน เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำและน้ำตกอันงดงามหลายแห่ง และมีเทือกเขาผีปันน้ำที่เป็นพรมแดนกันประเทศสหภาพพม่า จนถึงด้านทิศเหนือ อีกทั้งเป็นจุดแรกที่แม่น้ำโขงไหลผ่านประเทศไทย เป็นพรมแดนกันกลางระหว่างประเทศไทยกับประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

อำเภอแม่สรวยเป็น 1 ใน 18 อำเภอของจังหวัดเชียงรายตั้งอยู่ทางตะวันออกของจังหวัดเชียงราย มีพื้นที่มากที่สุด จำนวน 1,428.61 ไร่ โครงสร้างทางเศรษฐกิจของอำเภอแม่สรวยจะขึ้นอยู่กับผลผลิตทางการเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา ทำสวนพืชที่ปลูก เช่น ลำไย ลิ้นจี่ ข้าวโพด มะเขือเทศ ขิงข่า กระหล่ำปลี กาแฟ ผลไม้เมืองหนาว ไม้ดอก ไม้ประดับ ยาสูบ เป็นต้น ส่วนการเลี้ยงสัตว์ มีเล็กน้อย เช่น เป็ด ไก่ สุกร โค กระบือ เป็นต้น รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน ประมาณ 15,000 บาท/ปี

ประชาชน ต.ป่าแดด อ.แม่สรวย จังหวัดเชียงราย ประสบปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่ออุปโภค บริโภค และเกษตรกรรมมาอย่าง ยาวนาน ถึงขั้นที่ทางอำเภอต้องจัดงบประมาณฉุกเฉิน 1 ล้านบาท เพื่อจัดหากระสอบทรายมากั้นลำน้ำเป็นช่วง ๆ กักน้ำไว้พอได้ใช้ บ้าง ฤดูแล้งน้ำในลำห้วยเหลือน้อย ไม่เพียงพอสำหรับการอุปโภค-บริโภค ยากและลำบากต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเป็น อาชีพหลักของประชาชนในพื้นที่ฯ ทั้งลำไย ลิ้นจี่ และอื่น ๆ แต่ฤดูฝนกลับประสบปัญหาน้ำป่าไหลหลากทุกปี มวลน้ำจากดอยนางแก้ว ลงมาที่ห้วยแม่ตาช้าง ล้นตลิ่งเข้าท่วม 8 หมู่บ้าน พื้นที่เกษตรกรรมถูกน้ำท่วมสูงกว่า 1 เมตร ถนนและบ้านเรือนได้รับความเสียหาย เป็นประจำทุกปี ถ้าหากมีการก่อสร้างและการบริหารจัดการโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง ประสบผลสำเร็จจะทำให้ช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว ไม่เพียงเฉพาะประชาชนตำบลป่าแดดเท่านั้น ประชาชนในตำบลอื่น เช่น ตำบลศรีถ้อย และตำบลแม่สรวย รวมถึงตำบลอื่น ๆ ก็จะได้ผลตามมาทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยมีพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จำนวน 3 ตำบล 25 หมู่บ้าน คือตำบลป่าแดด จำนวน 22 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1-22 ตำบลแม่สรวย จำนวน 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 4 และ 11 และตำบล ศรีถ้อย จำนวน 1 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 10 โดยพบว่า ในพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการฯ มีข้อมูลที่น่าสนใจคือ มีครัวเรือนที่ได้รับ ประโยชน์จากโครงการฯ จำนวน 5,393 ครัวเรือน และมีประชากรในพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการฯ จำนวน 13,288 คน

นอกจากนี้แล้วกรมชลประทานนำเครื่องมืองานชลประทานเพื่อท้องถิ่น (ชปท.) เข้ามาใช้สำหรับกระบวนการมีส่วนร่วมก่อนก่อสร้างโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง มาชี้แจงโครงการ แนะนำตัว ให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ องค์ประกอบ สิ่งก่อสร้าง ความเชื่อมั่นด้านความมั่นคงแข็งแรง แผนการดำเนินงานทุกขั้นตอน และเชิญชวนให้ชุมชนเข้าร่วมเรียนรู้ สร้างความมั่นใจในโครงสร้างเขื่อน และความเข้าใจร่วมกันทั้งภาคประชาชนและภาครัฐ ในครั้งนั้นมีผู้นำชุมชนและอาสาสมัคร จำนวน 52 คน จาก 22 หมู่บ้านของตำบลป่าแดด และ 2 หมู่บ้าน จากตำบลแม่สรวย และ 1 หมู่บ้าน ดำเนินการมากกว่า 40 ปี และผู้นำชาวบ้าน เหล่านี้ก็เดินทางไปกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และขอเข้าพบนักการเมืองที่มีอำนาจในสถานที่ต่าง ๆ ตลอดมา จึงเห็นได้ว่าประชาชน มีความพร้อมและอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการก่อสร้าง และการบริหารจัดการโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง อ.แม่สรวย จังหวัด เชียงราย

เพื่อให้เกิดผลสำเร็จอย่างดียิ่งทั้งในขั้นตอนการก่อสร้าง และการบริหารจัดการโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง อ.แม่สรวย จังหวัดเชียงราย ไม่ให้เกิดปัญหาและอุปสรรคหรือให้เกิดปัญหาอุปสรรคน้อยที่สุดจึงเห็นควรให้มีการศึกษาเรื่อง “การบริหารและการจัดการชลประทาน กรณีศึกษา โครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยหรือตัวแปรที่ส่งผลต่อ “การบริหารและการจัดการชลประทาน กรณีศึกษา โครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย” ตามตัวแบบการพัฒนางานของ ศ.ดร. วรเดช จันทรรตร
2. เพื่อศึกษาระดับและความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลกับ “การบริหารและการจัดการชลประทานแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษา โครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย” ตามตัวแบบการพัฒนางานของ ศ.ดร. วรเดช จันทรรตร
3. เพื่อศึกษาระดับของความคิดเห็นของประชาชนที่เห็นว่าโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย ส่งผลต่อความสุขของประชาชนในพื้นที่
4. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของ “การบริหารและการจัดการชลประทาน กรณีศึกษา โครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย”

นิยามศัพท์เฉพาะ

การบริหารและการจัดการชลประทานแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การบริหารจัดการชลประทานทุกระดับของโครงการชลประทาน โดยให้เกษตรกรหรือผู้ใช้น้ำชลประทาน เข้ามามีส่วนร่วมกับกรมชลประทาน ในการตัดสินใจบริหารจัดการ และดำเนินงาน/กิจกรรม ชลประทานตามที่ได้ตกลงเห็นชอบร่วมกันหรือได้กำหนดขึ้น การดำเนินการบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์สุดท้ายเพื่อให้เกษตรกรและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมกับการชลประทานในการบริหารจัดการน้ำ

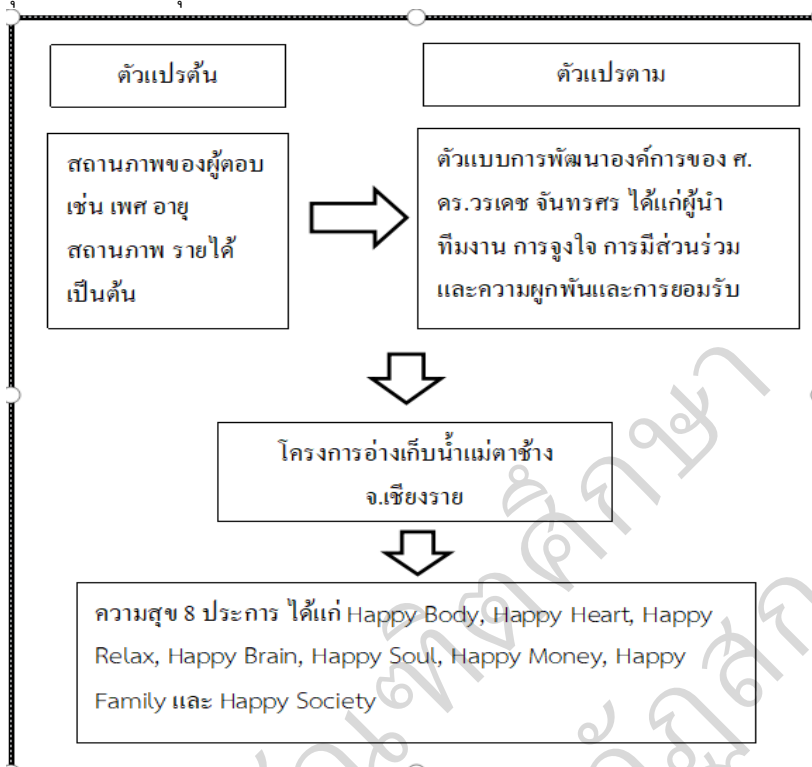
หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจะนำเสนอ 5 เรื่อง ด้วยกัน คือ เรื่องที่ 1 เริ่มจากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่เป็นประเด็นที่ศึกษากันมาอย่างยาวนาน ว่าหมายถึงอะไร แนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำควรดำเนินการอย่างไร มีแนวคิดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่น่าสนใจอะไรบ้างที่ใช้เป็นกรอบในการศึกษา เรื่องที่ 2 คือ การจัดการปกครองสาธารณะ (NPG หรือ New Public Governance) ซึ่งเป็นกระแสหลักที่ได้รับการกล่าวถึงจำนวนมากในปัจจุบันนี้และได้รับการตอบรับจากทั้งนักวิชาการ ผู้สนใจและการบริหารในภาครัฐ เรื่องที่ 3 ตัวแบบที่ใช้เป็นกรอบในการศึกษา คือ ตัวแบบการพัฒนางานของ ศ.ดร.วรเดช จันทรรตร เรื่องที่ 4 คือ แนวคิดหรือทฤษฎีที่จะนำมาใช้ในการอธิบายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสร้างความสุขอย่างยั่งยืน คือแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเครือข่าย (Network management) และการจัดการทุนทางสังคม (Social capital) เรื่องที่ 5 สุดท้าย คือ แนวคิดเกี่ยวกับความสุข (Happiness) อย่างยั่งยืนอันเป็นผลลัพธ์จากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อสร้างความสุขอย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวความคิดว่าตัวแปรด้านสภาพส่วนบุคคลหรือกายภาพมีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของการดำเนินโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย โดยใช้ตัวแบบการพัฒนางานของ วรเดช จันทรรตร เรื่องการนำนโยบายไปปฏิบัติ พบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 5 ประการ ได้แก่ การตั้งใจ ภาวะผู้นำ การทำงานเป็นทีม การมีส่วนร่วม และความผูกพันและการยอมรับ และเมื่อมีการดำเนินการโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย เสร็จสิ้นก็จะก่อให้เกิด

ความสุขกับประชาชนในพื้นที่ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในเรื่องความสุขนี้จะใช้แนวคิด Happy Workplace องค์การแห่งความสุข ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ 8 ประการ

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน หรือ Mixed Method Research คือ ผลการวิจัยจากวิธีการวิจัยแบบผสานวิธีสามารถเสริม ต่อกัน โดยใช้ผลการวิจัยจากวิธีหนึ่งอธิบายขยายความผล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการฯ มี 3 ตำบล จำนวน 25 หมู่บ้าน คือ ตำบลป่าแดด จำนวน 22 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1-22 ตำบลแม่สรวย จำนวน 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 4 และ 11 และตำบลศรีถ้อย จำนวน 1 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 10
2. กลุ่มบุคลากรของรัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บุคลากรของกรมชลประทาน กรมพัฒนาชุมชน กรมการปกครอง และอื่นๆ
3. กลุ่มผู้นำในพื้นที่ ได้แก่ ผู้นำที่เป็นทางการ (เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น) ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ

การสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มที่ 1 จะใช้วิธีการแบบหลายขั้นตอน (Multi stage random sampling) โดยเริ่มจากการสุ่มตัวอย่างเลือกหมู่บ้านที่อยู่ในพื้นที่รับน้ำ โดยการสุ่มตัวอย่างแบบใช้ความน่าจะเป็นแบบแบบชั้นภูมิหรือแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) หมู่บ้านแต่ละแห่งเป็นพื้นที่รับน้ำมากน้อยต่างกัน แบ่งหมู่บ้านได้ 2 ประเภท คือ พื้นที่รับน้ำเกินร้อยละ 50 และหมู่บ้านที่มีพื้นที่รับน้ำน้อยกว่าร้อยละ 50 ตำบลป่าแดด มีหมู่บ้านที่มีพื้นที่รับน้ำเกินร้อยละ 50 จำนวน 18 หมู่บ้าน เลือกมา 4 หมู่บ้าน โดยการจับสลาก หมู่บ้านที่มีพื้นที่รับน้ำน้อยกว่าร้อยละ 50 จำนวน 4 หมู่บ้าน เลือกมา 1 หมู่บ้านโดยการจับสลาก รวมตำบลป่าแดด จำนวน 5 หมู่บ้าน ตำบลแม่สรวยมี 2 หมู่บ้าน (มีพื้นที่รับน้ำในปริมาณที่ไม่แตกต่างกันมากนัก) และตำบลศรีถ้อยอย่างละ 1 หมู่บ้าน รวมเป็น 2 หมู่บ้าน ได้ดังนี้ ต.ป่าแดดได้ ม.6 บ้านโป่งสันชีเหล็ก ม.8 บ้านหัวฝาย ม.10 บ้านเหล่า ม.14 บ้านใหม่เจริญ และ ม.18 บ้านแม่ตาช้าง ต. แม่สรวย ม.4 บ้านป่าบง และ ต.ศรีถ้อย ม.10 บ้านทองทิพย์ ทั้ง 7 หมู่บ้าน มีประชากรจำนวน 3,170 คน ต่อไปกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Yamane คือ จำนวน 360 ราย นำมาหาสัดส่วนของแต่ละหมู่บ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากรในแต่ละหมู่บ้าน ได้ดังนี้ ต.ป่าแดดได้ ม.6 บ้านโป่งสันชีเหล็ก 52 ราย ม.8 บ้านหัวฝาย 60 ราย ม.10 บ้านเหล่า 37 ราย

ม.14 บ้านใหม่เจริญ 68 ราย และ ม.18 บ้านแม่ตาช้าง 63 ราย ต.แม่สรวย ม.4 บ้านป่าบง 56 ราย และ ต.ศรีถ้อย ม.10 บ้านทองทิพย์ 24 ราย รวม 360 ราย

ส่วนประชากรในกลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3 จะใช้การวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยพบว่ามีตัวแสดงที่เกี่ยวข้องที่เป็นบุคคลสำคัญ (Key Actors) ที่ส่งผลต่อโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จำนวน 10 ราย ที่มีขนาดเหมาะสมเพื่อต้องการทราบข้อมูลเชิงลึกและเกี่ยวข้องโดยแท้จริง โดยกลุ่มที่ 1 คัดเลือกมา 3 ราย จากบุคลากรของกรมชลประทาน จำนวน 2 ราย และจากกรมการปกครองหรือกรมพัฒนาชุมชน 1 ราย ส่วนกลุ่มผู้นำในพื้นที่ จำนวน 7 ราย จากกำนันและผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 5 ราย นักธุรกิจในพื้นที่ จำนวน 1 ราย และนักการเมืองท้องถิ่นอีก 1 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กำหนดข้อคำถามไว้บ้างแล้วหรือการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Quasi Structured Interview) การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากโครงการฯ โดยมีข้อคำถามทั้งหมด 4 ส่วน คือ 1) คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) คำถามความคิดเห็นตามตัวแบบการพัฒนาองค์การของ ศ.ดร.วรเดช จันทรศร 3) คำถามเกี่ยวกับผลของการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย หรือ ความสุข ตามทัศนะ Happy Workplace หรือองค์กรแห่งความสุขของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ 8 ประการด้วยกัน และ 4) ปัญหา/อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

วิธีรวบรวมข้อมูล เริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลเริ่มจากการสำรวจสภาพการณ์โดยทั่วไปของอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง อ.แม่สรวย จังหวัดเชียงราย โดยการสัมภาษณ์เบื้องต้น เพื่อให้ทราบสถานะของการดำเนินการและปัญหาหรืออุปสรรคเพื่อนำมาพัฒนา Proposal

ต่อมาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลหรือรายละเอียดที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมด้วยตนเองจากต้นตอหรือแหล่งกำเนิดข้อมูลโดยตรง การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลความคิดเห็นของประชาชน และข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์กับผู้เกี่ยวข้อง **ข้อมูลทุติยภูมิ** เป็นรายละเอียดหรือข้อเท็จจริงที่ได้มาโดยวิธีการอ้างบุคคลอื่นมาอีกทอดหนึ่ง คือ ผู้วิจัยไม่สามารถเก็บข้อมูลจากแหล่งกำเนิดได้โดยตรง และมีการไปเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างจริง เช่น เอกสารเกี่ยวกับจำนวนประชากร ลักษณะพื้นที่ เป็นต้น เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วดำเนินการ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จะใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยอาศัยรายละเอียดการตีความ การหาความหมาย อธิบายความและสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้เทียบเคียงกับบริบทของการศึกษาและสรุปสาระสำคัญจากบทสัมภาษณ์

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม จะมีการตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา อาทิ การแจกแจงความถี่ การหาค่าร้อยละ และสถิติเชิงอนุมาน เพื่อทดสอบสมมติฐาน

3. การวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อมูลที่ได้รับจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะตีความและสังเคราะห์ข้อมูลใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของการศึกษา รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทางด้านกายภาพและวิเคราะห์ปัจจัยในการเกิดปัญหาของพื้นที่

สำหรับข้อคำถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ มีการให้คะแนน ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนนในแบบสอบถาม เป็นข้อคำถามชนิดประเมินค่า (Rating scale) ประเมินค่า 5 ระดับ เกณฑ์การตอบมี 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
- 4 หมายถึง เห็นด้วยอย่างมาก
- 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
- 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย
- 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

ได้เกณฑ์ 5 ระดับ ดังนี้

เห็นด้วยอย่างมากที่สุด	ค่าเฉลี่ย	4.21–5.00
เห็นด้วยอย่างมาก	ค่าเฉลี่ย	3.41–4.20
เห็นด้วยอย่างปานกลาง	ค่าเฉลี่ย	2.61–3.40
เห็นด้วยอย่างน้อย	ค่าเฉลี่ย	1.81–2.60
เห็นด้วยอย่างน้อยที่สุด	ค่าเฉลี่ย	1.00–1.80

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ อาชีพ สถานภาพ การศึกษา และระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ โดยการใช้การหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติที่ใช้พิสูจน์สมมติฐาน ใช้สถิติเชิงอนุมานเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติ t-test ในการทดสอบความแตกต่างของตัวแปรปัจจัยด้านประชากรศาสตร์หรือปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศที่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารและการจัดการชลประทานโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย ใช้สถิติ F-Test (One Way ANOVA) ในการทดสอบความแตกต่างของตัวแปรปัจจัยด้านประชากรศาสตร์หรือปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อความคิดเห็นในการบริหารและการจัดการชลประทานโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาจากแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเพศชาย จำนวน 194 ราย หรือร้อยละ 54 มีสถานภาพสมรส จำนวน 295 รายหรือร้อยละ 82.0 มีอายุระหว่าง 51–60 ปี จำนวน 223 รายหรือร้อยละ 62.0 รองลงมา คือ อายุ 41–50 ปี จำนวน 111 รายหรือร้อยละ 30.7 ระดับการศึกษาส่วนมากจบการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 183 รายหรือร้อยละ 50.7 รองลงมาจบระดับประถมศึกษา จำนวน 141 ราย หรือร้อยละ 39.3 ส่วนมากประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวน 314 ราย หรือร้อยละ 87.3 ส่วนมากมีรายได้ต่อเดือน 1,001–1,500 บาท จำนวน 245 หรือร้อยละ 68 รองลงมา คือ มีรายได้ต่อเดือน 1,501–2,000 บาท จำนวน 84 หรือร้อยละ 23.3 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่วนมากอาศัยอยู่มากกว่า 21 ปี ขึ้นไปจำนวน 263 ราย หรือร้อยละ 73 รองลงมา คือ อาศัยอยู่มากกว่า 16–20 ปี ขึ้นไป จำนวน 53 รายหรือร้อยละ 14.7

2. กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการบริหารและการจัดการชลประทานโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.24) เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน (ผู้นำ ความผูกพัน การมีส่วนร่วมและทีมงาน) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการบริหารและการจัดการชลประทานโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย อยู่ในระดับมากที่สุด มีเพียงด้านการจูงใจเท่านั้นที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการบริหารและการจัดการชลประทานโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงรายอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.28) และพบว่า $\bar{X}$ มีค่าระหว่าง 4.38–4.52 ดังตาราง 1

ตาราง 1 สรุปผลความคิดเห็นต่อการบริหารและการจัดการชลประทานโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย

ประเด็น	$\bar{X}$	(S.D.)	ระดับ	ลำดับที่
ผู้นำ	4.52	0.34	มากที่สุด	1
ทีมงาน	4.42	0.29	มากที่สุด	3
การมีส่วนร่วม	4.49	0.45	มากที่สุด	2
การจูงใจ	4.20	0.28	มาก	5
ความผูกพัน	4.38	0.41	มากที่สุด	4

3. กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลของการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย ส่งผลความสุข (ตามทัศนะ Happy Workplace หรือองค์กรแห่งความสุขของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ 8 ประการ) พบว่า โดยส่วนมากมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสุขอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.39) โดยที่ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสุขประเภท Happy Money, Happy Society และ Happy Family อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนความสุขประเภทอื่น ๆ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ดังตาราง 2

ตาราง 2 สรุปผลความคิดเห็นด้านความสุขต่อการบริหารและการจัดการชลประทานโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย

ประเด็น	$\bar{X}$	(S.D.)	ระดับ	ลำดับที่
1. Happy Body	3.86	0.48	มาก	7
2. Happy Heart	3.76	0.43	มาก	8
3. Happy Relax	3.95	0.35	มาก	6
4. Happy Brain	4.02	0.22	มาก	5
5. Happy Soul	4.11	0.46	มาก	4
6. Happy Money	4.58	0.52	มากที่สุด	1
7. Happy Family	4.46	0.37	มากที่สุด	3
8. Happy Society	4.55	0.26	มากที่สุด	2

4. ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลกับการจัดการชลประทานโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย ผลการทดสอบสมมติฐานระหว่างปัจจัยด้านประชากรศาสตร์กับความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการชลประทานโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย พบว่า ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านเพศ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในอำเภอที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการจัดการชลประทานโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านรายได้ต่อเดือนและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในอำเภอส่งผลต่อการจัดการชลประทานโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตาราง 3

ตาราง 3 สรุปสมมติฐานการวิจัย

ลำดับ	สมมติฐาน	ผลการทดสอบ
1	ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านเพศที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการจัดการชลประทานโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย	ไม่แตกต่างกัน
2	ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านสถานภาพที่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการจัดการชลประทานโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย	ไม่แตกต่างกัน
3	ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านอายุที่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการจัดการชลประทานโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย	ไม่แตกต่างกัน
4	ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านระดับการศึกษาที่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการจัดการชลประทานโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย	ไม่แตกต่างกัน
5	ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านอาชีพที่ส่งผลต่อการจัดการชลประทานโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย	ไม่แตกต่างกัน
6	ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านรายได้ต่อเดือนส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการจัดการชลประทานโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย	แตกต่างกัน
7	ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในอำเภอที่ส่งผลต่อการจัดการชลประทานโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย	แตกต่างกัน

ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ประชากรในพื้นที่ที่มีความผูกพันกับพื้นที่ มีความรักและหวงแหนต้องการอยู่ในพื้นที่ต่อไป เนื่องจากประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อยู่ในพื้นที่มาอย่างยาวนานและอยากเห็นความเจริญเติบโตของพื้นที่ ในขณะที่ความกังวลใจที่สำคัญคือต้องการมีรายได้เพิ่มมากขึ้น เพื่อต้องการดำรงชีวิตได้อย่างสุขสบาย มีความเชื่อว่า โครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้างจะทำให้สามารถทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี ทั้งการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และทำการประมง รวมถึงเป็นแหล่งท่องเที่ยว อันจะสามารถทำธุรกิจอื่น ๆ ได้อย่างดียิ่ง ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เกิดความมั่นคงในชีวิต อนาคตของลูกหลานจะได้อยู่อย่างสุขสบาย โดยการดำเนินการในเรื่องนี้ได้มีส่วนร่วมอย่างมาก โดยมีการรับฟังจากประชาคมทุกภาคส่วน ร่วมคิดร่วมตัดสินใจกับเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการจะทำในรูปของทีมงาน ที่ทุกคนพร้อมจะเสียสละแรงงานและพื้นที่บางส่วน มีการ

แลกเปลี่ยนพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันอย่างทั่วถึง มีความขัดแย้งบ้างแต่สามารถควบคุมได้ และมีผู้นำทั้งจากภาคเอกชนและภาครัฐร่วมมือกันอย่างเข้มแข็ง ทั้งในอดีตและปัจจุบัน กำนันและผู้ใหญ่บ้าน นักการเมือง นักธุรกิจต่าง ๆ ผู้นำไม่เป็นทางการต่างก็ร่วมมือกันทุกภาคส่วนอีกด้วย ดังคำสัมภาษณ์ผู้นำชาวบ้านรายหนึ่งว่า

“...เราอยากได้มานานแล้ว ร่วมกันแสดงความคิดเห็นไปยังฝ่ายการเมือง...กรุงเทพฯ ก็ไปมาแล้ว มีรัฐมนตรีมาเชียงใหม่ พวกเราก็ไปขอพบ.....พวกเรามีหลายฝ่ายด้วยกันทั้งกำนัน นักการเมืองในพื้นที่ ประชาชน ถ้าใครมีอะไรสงสัยเราก็จะไปอธิบายให้ฟัง... กรมชลประทานก็ช่วยเหลือ มีการฝึกอบรมทำการระดมสมอง พวกเราพร้อมครับ เราอยากอยู่ในพื้นที่นี้....อยู่มานานแล้วครับ...สร้างอ่างเก็บน้ำเพื่อคุณภาพชีวิตของพวกเราและรุ่นลูกหลานครับ....”

อภิปรายผลการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเห็นว่าการบริหารและการจัดการชลประทานโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.24) แสดงว่าประชากรในพื้นที่ที่มีความต้องการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้างอย่างสูงมาก ประกอบกับมีการรณรงค์และการติดต่อสื่อสารถึงความสำคัญและความจำเป็นของอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัจจัยผู้นำเป็นปัจจัยที่สำคัญมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.34) ที่จะช่วยให้การดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้างเกิดผลตามต้องการ สอดคล้องกับตัวแบบการพัฒนาองค์การของ ศ.ดร.วรเดช จันทรศร ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องผู้นำ โดยเห็นว่าเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการดำเนินโครงการที่สำคัญอย่างมาก (ไตรรัตน์ โภคพลารณ์, 2561) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณสิทธิ์ สะและน้อย (2560) เรื่อง “การบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรมบริเวณเขื่อนลำพระเพลิง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรมบริเวณเขื่อนลำพระเพลิง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.43$)

2. ความสุขประเภท Happy Money ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.52) อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่าถ้ามีอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้างก็จะส่งผลให้ประชากรที่อาศัยในพื้นที่มีรายได้มากขึ้น เพียงพอต่อรายจ่าย และจะส่งผลต่อ Happy Society ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.26) และ Happy Family ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.37) อีกด้วย ความอยู่ดีมีสุข หมายถึง การมีสุขภาพอนามัยที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ มีงานทำทั่วถึง มีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีวิต มีครอบครัวที่อบอุ่นมั่นคง อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีและอยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการที่ดีของรัฐ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549, หน้า 16) ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิ่งทอง กิจจานนท์ (2557) ศึกษา เรื่อง “ความสุขของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ความสุขของประชาชนเขตเทศบาลเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

3. ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในอำเภอที่ส่งผลต่อการจัดการชลประทานโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย มีความแตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าถ้าประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ระยะเวลานานย่อมต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการสร้างอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง เนื่องจากมีความผูกพันกับพื้นที่และต้องการให้พื้นที่ที่มีความเจริญเพื่อสร้างอนาคตให้ลูกหลานต่อไป ถ้ามีการให้ชาวบ้านกลุ่มนี้เข้าร่วมการก่อสร้างและการบริหารโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย จะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติอย่างมาก สอดคล้องกับแนวคิดความผูกพันต่อพื้นที่ (Area engagement) เป็นเรื่องของความสัมพันธ์อันเหนียวแน่นของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิกในพื้นที่โดยมีการแสดงให้เห็นถึง 1) ความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้าและการยอมรับเป้าหมายของการทำงานด้วยกัน 2) ความคาดหวังที่จะใช้ความพยายามเพื่อประโยชน์ของพื้นที่ 3) ความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะดำรงรักษาสถานภาพของการเป็นสมาชิกที่ดีของพื้นที่ ความผูกพันต่อพื้นที่ยังเป็นตัวแปรที่จำแนกบุคคลผู้ที่ยังอยู่กับพื้นที่กับผู้ที่จะไม่อยู่ในพื้นที่ โดยผู้ที่ยังคงอยู่ในพื้นที่จะมีเหตุผล 3 ลักษณะ คือ ความผูกพันต่อพื้นที่ด้านความรู้สึก (Affective Commitment) ความผูกพันต่อพื้นที่ด้านความต่อเนื่อง (Continuance Commitment) และความผูกพันต่อพื้นที่ด้านบรรทัดฐาน (Normative Commitment) โดยผู้ที่มีความผูกพันต่อพื้นที่มักจะมองพื้นที่ในทางบวก ซึ่งจะเกิดความรู้สึกที่ผูกพัน มีความต้องการและมีความตั้งใจที่จะทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (ไตรรัตน์ โภคพลารณ์, 2561)

4. ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านอายุที่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการจัดการชลประทานโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย น่าจะเนื่องจากประชาชนในพื้นที่ๆ ต่างก็มีความต้องการการก่อสร้างและการบริหารโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย อันจะช่วยให้เกิดความสุขทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชนและประเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณสิทธิ์ สะและน้อย (2560) เรื่อง การบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรมบริเวณเขื่อนลำพระเพลิง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา มีความสัมพันธ์กันระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล (อายุ) กับการบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรม

องค์ความรู้ใหม่

การร่วมมือจากทุกภาคส่วนเป็นเรื่องสำคัญ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ภาครัฐคอยอยู่เบื้องหลังและคอยอำนวยความสะดวก แนวคิดการบริหารจัดการทรัพยากรร่วม (Common-pool resources management) การบริหารจัดการทรัพยากรร่วมของชุมชนมีการสร้างบรรทัดฐานในการใช้ทรัพยากรร่วม มีกฎ ระเบียบ กติกา บทลงโทษ คนในชุมชนก็มีแนวโน้มจะปฏิบัติตามบรรทัดฐานเหล่านั้น การบริหารจัดการทรัพยากรร่วม นอกจากการมีกติกาสำหรับการจัดการปัญหาของทรัพยากรร่วม ซึ่งได้แก่ความร่วมมือแบบผลประโยชน์ต่างตอบแทน จำเป็นต้องมีการสร้างกฎระเบียบสำหรับการจำกัดการใช้ทรัพยากรร่วม ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความไว้วางใจและเคารพต่อกฎระเบียบต่าง ๆ เจ้าหน้าที่ส่วนกลางต้องอาศัยความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรร่วม

สรุป

การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรเป็นการจัดหาและกักเก็บน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในด้านการเกษตร ด้วยวิธีการที่เหมาะสมที่สำคัญ ได้แก่ น้ำใช้เพื่อการเพาะปลูกในรูปแบบอ่างเก็บน้ำ สระน้ำ ฝายและคลองส่งน้ำแบบต่าง ๆ ตามความเหมาะสมของพื้นที่เพื่อให้สามารถกักเก็บน้ำให้ได้มากที่สุด เพื่อเกิดประโยชน์ต่อพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรในบริเวณใกล้เคียงอย่างทั้งสิ้น

กรมชลประทานภายใต้สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดำเนินงานตามภารกิจหลักในการพัฒนาแหล่งน้ำ เพิ่มพื้นที่ชลประทานตามศักยภาพของกลุ่มน้ำให้เกิดความสมดุล บริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการ ให้เพียงพอ ท่วถึง และเป็นธรรม ดำเนินการป้องกันและบรรเทาภัยอันเกิดจากน้ำอย่างเหมาะสม เสริมสร้างการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาแหล่งน้ำ และการบริหารจัดการน้ำ เพื่อจัดสรรน้ำให้กับทุกภาคส่วน

จังหวัดเชียงรายตั้งอยู่ทางด้านเหนือของประเทศไทย จังหวัดเชียงรายแบ่งการปกครองออกเป็น 18 อำเภอเมื่อพิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดเชียงราย (GPP) ในปี พ.ศ. 2562 จำนวน 113,402 ลบ. โดยที่อำเภอแม่สรวย พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้ มีที่ราบระหว่างภูเขา อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลเฉลี่ยประมาณ 437 เมตร มีแม่น้ำสายสำคัญสายหนึ่งคือแม่ตาช้าง ซึ่งไหลผ่านตำบลป่าแดดและตำบลใกล้เคียงโดยไม่มีมีการจัดการเก็บกักน้ำไว้ในช่วงฤดูแล้ง ทำให้เกิดปัญหาขาดแคลนน้ำ ดังนั้นถ้ามีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้างจะทำให้มีพื้นที่ได้รับประโยชน์โดยตรง จำนวน 3 ตำบล 25 หมู่บ้าน ครั้วเรือน 5,393 ครั้วเรือนและมีประชากรจำนวน 13,288 คน

การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้ทั้งการสัมภาษณ์ (จำนวน 10 ราย) และแบบสอบถาม (จำนวน 360 ราย) รวมถึงข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยตามตัวแบบการพัฒนาองค์การของ ศ.ดร.วรเดช จันทรศร ประกอบด้วย ผู้นำ ทีมงาน การมุ่งใจ ความผูกพันและการยอมรับ และการมีส่วนร่วม มีความสำคัญและสัมพันธ์กับความสำเร็จของการดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง โดยเฉพาะปัจจัยเรื่องผู้นำและทีมงานมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยผลักดันให้เกิดการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการบริหารและการจัดการชลประทานแบบมีส่วนร่วมโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.24) ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านรายได้ต่อเดือนและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในอำเภอส่งผลต่อการจัดการชลประทานแบบมีส่วนร่วมโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย แตกต่างกัน ปัจจัยประชากรศาสตร์ที่เหลือไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ระดับของความคิดเห็นของประชาชนที่เห็นว่าโครงการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง จังหวัดเชียงราย ส่งผลต่อความสุขของประชาชนในพื้นที่รับน้ำโดยส่วนมากมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสุขอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.39) ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญคือการสร้างความเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการของการมีอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง พื้นที่บางส่วนของอ่างเก็บน้ำอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรให้กรมชลประทานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนเพื่อสร้างการยอมรับในการดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การประชุมชี้แจง การแจ้งข่าวต่อผู้นำชุมชน เป็นต้น
2. เมื่อมีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้างเสร็จสิ้นแล้วรัฐบาลโดยจังหวัดเชียงรายควรจะให้ประชาคมในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการจัดการอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้างเพื่อสร้างความสุขอย่างยั่งยืนแก่ประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมแบบ Empowerment ที่ให้ประชาคมรับผิดชอบบางพื้นที่หรือบางกิจกรรมของอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้าง

3. รัฐบาลโดยจังหวัดเชียงรายได้ประชาชนที่ได้ประโยชน์จากอ่างเก็บน้ำแม่ตาช้างดำเนินการชดเชยให้กับประชาชนบางคนที่เสียประโยชน์ เพื่อสร้างการอยู่ร่วมกันแบบเอื้ออาทร เสียสละ และเอื้ออาทรต่อกัน ดำเนินการโดยผ่านกลไกของประชาคมในพื้นที่
4. กรมชลประทานควรใช้กลไกชลประทานท้องถิ่นในการบริหารจัดการน้ำของกรมชลประทานในโครงการอื่น ๆ
5. รัฐบาลควรกำหนดนโยบายและกลไกการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนให้กับส่วนราชการต่าง ๆ ดำเนินการอย่างจริงจังและทั่วถึง

เอกสารอ้างอิง

- กรรณสิทธิ์ สะและน้อย. (2560). *การบริหารจัดการน้ำเพื่อความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรมบริเวณเขื่อนลำพระเพลิง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา*. ในรายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 (หน้า 746-754) กำแพงเพชร: สถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- กิ่งทอง กิจจานนท์. (2557). *ความสุขของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์. (2561). *การบริหารโครงการ*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสุขภาพ. (2552). *Happy 8 Workplace คนทำงาน สุขภาพ ที่ทำงานน่าอยู่ ชุมชนสมานฉันท์*. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.
- ทวีศักดิ์ ธนเดโชพล. (2558). *ความร่วมมือในการจัดการภัยพิบัติเพื่อป้องกันและบรรเทาอุทกภัย กรณีศึกษา: จังหวัดชุมพรและจังหวัดสงขลา*. ดุษฎีนิพนธ์ ปรัช. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิภพ ทิมสุวรรณและคณะ. (2558). *ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน 25 ลุ่มน้ำ The Sustainable Water Management Strategies of 25 River Basins*. กรุงเทพฯ: สำนักบริหารจัดการน้ำและอุทกวิทยา.
- อริญชัยวิชญ์ แสงนักรธรรม. (2560). *การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำข้ามพรมแดนแบบบูรณาการ กรณีศึกษา: การบริหารจัดการอุทกภัยข้ามพรมแดนแบบบูรณาการ ในลุ่มน้ำกก ในช่วงปี พ.ศ. 2544–ปัจจุบัน (2559)*. วิทยานิพนธ์ ร.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Agranoff, R., & McGuire, M. (2003). *Collaborative public management: New strategies for local governments*. Washington, DC: Georgetown University Press.
- McEntire, D. A. (2007). *Disaster response and recovery: Strategies and tactics for resilience*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Wajjwalku, S. (2015). *State – community relations and the integrated water management in Northern Thailand: The case study of the People Council of Ing River*. Retrieved from http://tiger.law.osaka-u.ac.jp/wp-content/uploads/2015/03/2-4-13f_siriporn.pdf. September 9th, 2023.